

Kako budeš zagrizao

oto tolmai

NEŠTO TEŠKO

neki težak plod
lupnu me po plećima
uplašim se
tačno osećam
za koliko bi udarac
trebalo da bude snažniji
da ga više i ne osetim
da više ne osetim ništa
na svu sreću u ovim krajevima
nema džinovskih plodova
s čovekolikim crvima

nema džinovskih plodova

SUMRAK

sumrak je već precrtao
brežuljak
kada je u sliku uletela
čaplja
čisto
bela
mora da je s močvara poletela
k nama
tako čista jedino iz parom pritišnute
oslepećemo
ako još dugo bude jedrila nad nama
oslepećemo
jer ostaće nam večno u sećanju

IZLETNICI

mora da je za izletnicima
zaostao ovaj papir
slova su već nečitljiva
no još je moguće pisati na njega
štaviše
kao da ima i indiga
između njega i zemlje
njega i neba
između mene i zemlje
mene i neba
između mene i mene
sutan gustog indiga
između sutona boje indiga

SVE NEODREĐENO

nisam još video oblak
u obliku makaza
kakve sam oblake video
bezoblične
ostavljam ih neuobičene
da se valjaju
večno neodređeni
ostavljam sve neodređeno
sve neodređeno
da se valja
bezobličnost je moj dar
onima što huję po nebeskim stazama
neka to bude najveći gest mog života
neka bude

(a)

evo me konačno
u segovijskoj mavarskoj citadeli
šta li sam još želeo
pre smrti
osim golemih snežnih grudvi
tu su eto i goleme grudve
otkud znam da sam u alkazaru
otkud znam
da su i grudve stigle pre smrti

(a)
rođena si triinaestog
meseca aprila draga
ko bi mi verovao
nismo još načeli bočicu enojana
kupljenu u išlu
gde je trebalo da se dešava radnja mog
romana

romana u kojem ako se dobro sećam
trebalo je da se i nas dvoje pojavimo
simpatični ali ponešto lakomisleni

ljudavniči

u društvu jednog cara i franca lehara
s crnim mrljama na trbusima

dubokim pukotinama na ledima

(a)
još nikad nisam jeo škembije
čini se da ih više i neću jesti
trčim
istrčao sam uz vremena
ali moja poezija je otvorena
kuća je puna šibica
a podrum šapatom odranih glava crvenih
čovečuljaka

melodija jedne igle
kreštanje paunova
tvoj torzo je divan poput drvenog pluga
tamno pored crnog kaveza
u koji sam konačno uspeo da se uvučem
bravurozno dokazavši zatvorenost moje
poezije

(a)
i kupila si mi ono golemo crno naliv-pero
crnu planinu
gde su žute papige pitala je ružičasta
grane su se podigle sa svojim plodovima
ništa nismo uspeli da dohvatinimo draga
premda smo se ispeli na vrhove prstiju
strah me je da ostanem sam
sa slanicima iz malih kafanica

(a)
dimljeni divlji vepar za večeru
izlizana cevasta bauhaus stolica marcela
današnja amerika
rođena je ukrštanjem kraljice čardaša i
bauhausa
za pisanje scenarija ne treba nadahnuci
poput kvarca siva zenica oka
ah ti pesnici: rilke kavafis holan
snežna polja nakon izgubljene bitke
komplet struna za harfu
nevidljivi puder ogrlica od kljova za moju
dragu

(a)
ljubljana
priatelj me odveo kod jednog pesnika
pesnik usklknusmo oduševljeno
zaista je izgledao kao kakav moderan pesnik
voleo je džez
pozajmili smo nešto para
kao od one pegave čistačice u parizu
istuširali se na pozorišnoj akademiji
i s devojkama koje su stigle s časova
mačevanja
nadajući se paprikašu od vrganja
pošli smo prema tunelu

(a)
danasa mi je rođendan veli
nepojmljivo kažem
pa ja već nisam živ
nemam nikakvo držanje
čudno
leš kojem nazdravljuju
nadavše čudno
stojim s tri žuta cveta
i odjednom s treskom otpade ruka

(b)

dete je
uspšno prebrodilo operaciju srca
u ljubljani
danasa su ga već i dopremili kući
sretan sam pišem pesmu
ali ja ču većno ostati
u ljubljani

između jedne indonežanke
i jedne male brakove slike
razapet

a i slovenačka grafika je velika stvar

(b)

kao govedi jezik kristale soli

liži naša stopala

pragove

od kararskog mermara

s kojih stupamo

u ništa

koračamo u ničemu

mene je jesen

sustigla u pompeji

o vermerovo sveto plavetnilo

pomiluj

(c),

jutros je dvorski savetnik* naše gliptoteke
osvanuo popljuvan sitnim kuglicama gita
osušće se brzo otpaše te pege boje žući
i iznova će proključati čisto velikan u

sopstvenoj materiji
i ja želim bakarnu cev nalik na trsku
mozak od gita preostalog od staklenog zida
premda znam nikad neću biti član
duvačkog orkestra
ova netaknuta gipsana violina je moj
instrument

(c),

u ovoj gipsanoj pustinji
konačno i jedna srebrna statueta
oh bože ti koji se zoveš đakometi
nije to statua
zgužvana folija jučerašnje gorgonole
oslušni fatamorganu gipsane pustinje
oslušni kao onu gongorinu pesmu
zavoj za tvoje izlomljene udove

gipsano korito
za tvoju poput korala prepukli kičmu

(c),

ovaj travnjak nije šišan ljudskom rukom
metalna senka

kaš ukras za jelku u dečoj ruci
rasprsnula se sama od sebe violina

uzleće

ispisuje jedno gotičko slovo

krilo umočeno u katran

zagrizi

zagrizi lepše

jos lepše

kako sada budeš zagrizao

takva će biti nova vilica

buldog lav

neka umesto mene draga zagrize šakal

uzleti krilo umočeno u katran

lepše

jos lepše

kako sada budeš zagrizao

kako sada budeš zagrizao takav će biti svet

(c),

gde li su već oni dokovi
oni mramorni grudobrani

na teniskom travnjaku bela doga
gips sneg brašno

njenja je senka crna strvina

srećna li si bila tamo

srećna ovde

s paperjastom lopticom među Zubima

na crvenoj šljaci crna doga

čad ugalj grafit

njenja je senka bela strvina

gde li su već oni dokovi

oni mramorni grudobrani

s kojih mahasmo belim čaršavima

oprăštaući se od poslednjih stvari

kada si joj pomilova vrat
zaista si pomilovao vrat.
belu kopiju skeleta prazivotinje
nisi mogao da je udaviš premda je
zahroptala
prelomio si ga na kolenu nateklom od
meniskusa
kao propali muzičar crveni instrument

Preveo s mađarskog Arpad VICKO

Pesme pod a) su iz ciklusa *nevidljivi puder ogrlica od kljova*
Pesme pod (b) su iz ciklusa *karton & karfiol &*
Pesme pod (g) su iz ciklusa *varijacije na gips*

O prašini sveta

janoš banjai

char sa svojim sorgeom i
bonnefoy sa duveom kao ti-
sa sa svojim pritokama

Tolnai

...raslojavam se, sve više, na
žanrove i godišnja doba, na
sebe i druge, premda... No,
neka bude.

Tandori

Na Mirogoju, nad grobom Ervina Šinka, kaže Oto Tolnai: »blizu je već dan / kada ćemo ponovo morati da razrežemo svoje jezike / da se dogovorimo oko nekih praktičnih stvari / jer nešto nije u redu«. Učutali smo, tišina je oko nas, muk — to je *dijagnoza* pesnika Tolnaja o stanju, položaju našeg pesništva (književnosti); zbog toga bi trebalo ponovo da razrežemo svoje jezike, zbog toga nije u redu ono što je zaista bilo u redu onda kada nije bilo čutanja i tišine, kada je pesma odjekivala jer se sukobila s otporom onih kojih su je obasipali drvljem i kamenjem, trebalo je probiti ovaj zid, usred velikih halabuka; bilo je, dakako, sve u redu onda kada — barem je tako izgledalo — ništa na svetu nije bilo u redu. U vreme *prvih* pesama, *prvih* eseja, Tolnai jasno vidi: treba ponovo »da razrežemo svoje jezike«. Ne skreće pažnju na nešto drugo, ne bacu kriticu na *druge*: oglašava program *ponovnog* progovaranja, krajnje *potpunog* (»biti moderan potpuno«) govora; oglašava nemoguće: progovoriti, kao prvi put. Kao pre dvadeset godina.

No, od tada su se stvari u svetu (književnosti) umnogome promenile; nekadašnje upozorenje Đerđa B. Saboa ponovo je postalo aktuelno: »Zaostajemo...«

Za čim zaostajemo? Nivo vrednosti naše poezije, njen *standard*, kako smo govorili godinama ranije, ne samo što je *dan* na višem stepenu, već smo i prema svetu — mogao biti kazati: i prema svetskoj poeziji — *otvoreni*, što ne znači ništa drugo no jednostavno to da vrednosti naše poezije vode *dijalog* s vrednostima »velikih«, zaista modernih poezija: kakvih li same pritoka ima Tisa, ona ista Tisa koja nam je tada nalikovala na kavku stajaču vodu i bila »meka i plavokosa« (Jožef Atila). Naša poezija ume i da odgovori, a ne samo da postavlja pitanja; to je suština »dijaloške situacije«.

I možda nije sporedna okolnost ni to da o tome, tim vrednostima, uslovima dijalog-a, makar ponekad i zamuckujući, ali umemo da progovorimo *pojmovnim jezikom*; u stanju smo racionalno (ne samo intuitivno i impresionistički) da sagledamo i opišemo poeziju: pojarni svet modernog pesništva. Jednom delu našeg kritičkog mišljenja više nije neophodna vatra emotivne identifikacije da bi mogao govoriti o pesmi; u stanju smo da o pesmi iskažemo ne samo *produženu* metaforu, već i pojmove.

Nešto, ipak, nije u redu, za nečim, ipak, zaostajemo.

Teško da bi se pesnikova dijagnoza mogla osporiti: ona je tačna i verodostojna — naznačava simptome krize i osećanja praznine. Krizu naše poezije i osećanje praznine koje iz te krize proizlazi. Čime se ova dijagnoza može dokazati, u čemu se ona očituje, u čemu se manifestuje, *uprkos* čijenjica koje ukazuju i na *drugačije* stanje? Možda je čudno, ali se sve to ne pokazuje u tome *kako* naša poezija govoriti, jer ona *dobro* govoriti, mudro usvaja nove zahvate, postupke i tonove, ume i da misli, da misa onošuću oplemenjuje emocije, nego u onome što kaže, o čemu govoriti, u čemu se očituje materija doživljaja i bića. Kao da je, sa vladavši (mudro, korisno) sve tajne građenja pesme, »pevanja«, smetnula s uma da je sve to samo *spoljni ukras*, ornamentika, koja može da deluje, funkcioniše, utiče, tek ako *ima* i svoj sadržaj, ako obuhvata misterije i tajne bivstovanja. Nekoč s tim nije bilo problema, *upravo ne s tim*. I da je upravo to napadnuto od nekakve — duhovne, intelektualne — štetočine, otud i pesnikovo upozorenje, otud zloslutna dijagnoza. I *tu* bi trebalo da stupi na scenu kritika poezije, uprkos tome što je na osnovu dosadašnjih iskustava svesna da nikakva — kritičarska — *spoljna intervencija* ne može da menja tok stvari. I budući da to nije učinila, ili je to kritika poezije činila posredno, stupio je na scenu pesnik, zato je on uspostavio dijagnozu, pa čak i na jedan ne pesnički način, nego britkim jezikom kritike.

No i ovo istupanje je usledilo tek nakon određenih prethodnih dogadaja. Jer ni dva deset godina pre nije kritika *izrazila*, već samo proglašavala i razglasavala da je na ovom tlu neophodna poezija druge vrste, koja bi *govorila nešto drugo*, jer i vremena su drugačija, i jedna takva poezija mora — makar i posredući — da osvaja nove prostore za sebe i za bivstovanje u svetu. Time što je govorila o nečemu drugom, tadašnja mlada poezija otvorila je i nove puteve mišljenja o poeziji.

Sada, nova zbirka Ota Tolnaja čini isto. Govori jo drugom, izražava se drugačije osvajajući intelektualne i emocionalne sadržaje, drugu vrstu doživljaja bivstovanja, premda njen sredstva, *onako kako govoriti*, ornamentika, kao da su skoro u potpunosti ostala nepromenjena. Ova zbirka otvara nove kapije, nove inicijative. Pesnikov glas jedva da je drugačiji u odnosu na njegove ranije knjige, doduše, postao je plemenitiji, i raspon između krajnje visokih i krajnje

dubokih tonova se znatno proširio, sposoban je ispevati pesme dugog daha (zbog toga bismo svaki ciklus zbirke mogli smatrati jednom dugom pesmom). Ustaljivanje ovog načina pesničkog saopštavanja »propušta« u telo pesme i takva — ranije omrzuta — sredstva strukturiranja pesme, kao što su slikovi i vezani ritmovi, naravno, tek u formi *nagoveštaja*, ali ipak na dovoljno vidljiv, jasan način. To znači da se pesma Ota Tolnaja u *Prašini sveta* — na način nagovesten već u prethodnim zbirkama — stabilizovala, no zajedno s tim — u odnosu na zbirku o karfiolu, na primer — postala je »uočljivenija«, samosvesnija, manje je u njoj asocijativnih nizova koji dovode do disperzije pažnje, ali tim više je u njoj jezičke strogosti i čistote, tim više su sigurniji putevi motiva, ponavljanja i paralela, tim više je omeđenija metaforizirajuća praska.

Ovo »prečišćavanje« forme izbacilo je na površinu one nove poetske sadržaje, one nove slojeve doživljaja i materijala bivstovanja zbog kojih ovu zbirku možemo smatrati inicijativnom; s njom se zaista približavamo danu kada — *iznova* — treba da se dogovorimo o nekim »praktičnim« stvarima koje se tiču našeg pesništva i, unutar njega, čitavog našeg života; treba raspraviti temeljna pitanja, jer praktične stvari su uvek temeljna pitanja, i o detaljima ne vode, ili jedva da vode računa. To su, na primer, osnovna pitanja *ličnosti*. Zbog čega je tako malo pravih lirske pesama pod ovim našim podnebljem? I da bismo i to pitanje mogli apsolvirati, Oto Tolnai daje primer. Većina pesama prvog ciklusa zbirke su lirske, u njima progovaraju emotivne tajne egzistencije. Time Tolnai pruža osnovu koja obezbeđuje polazište prema izražavanju, pojmovnom (kritičkom) viđenju jednog novog pesničkog — lirske — senzibiliteta. Istovremeno, trebalo bi ispitati na koji način su iz naše poezije iščezli tragovi zanosa otkrića, gde su se izgubila ona velika uzbudnja spoznavanja sveta? Zašto je umesto svega toga našom poezijom zavladala poza, razne varijante opsene? Pesme *Prašina sveta* daju primer rešenja i ovog problema. Same sebe otkrivaju i same sebe ispisuju u vidu ponekih citata, evociranjem imena — slikara i pesnika — atmosfere »stranih gradova«. *Dijalog s tekstovima* — pesmama, slikama, dnevnicima — drugih stvaralaca pruža ključeve za razrešenje šifre nove pesme, što u prvom redu znači da otvorenost, asimilativnu sposobnost, obaveštenost podiže na jedan viši stepen, učinivši ih *pesmom*. Naše pesništvo kao da je poslednjih godina izgubilo kompas, a *Prašina sveta* pokazuju izlaz, pokazuju kako može da se uplovi u luku iz pakla otvorenog mora.

I pokazuje još nešto — opet s namerom inicijacije — nova zbirka Ota Tolnaja. To je da poezija može da bude *prava* (čitat: savremenja i vredna), ako je ukorenjena u *sadašnjosti*, ako govoriti *drugačije* upravo o onom što se »baš sada« dešava, nastaje i razvija. Ako za njeno bitisanje i ne postojni drugo vreme no sadašnjost, pa i ako se *odavde* orijentise prema prošlosti, ako *odavde* stupa na scenu stalnosti, bezvremenosti metafizičkih kvaliteta. Pesma Ota Tolnaja ne *pita* o današnjici, njegovu pesmu je već prevazišla stadijume kada se pitanja postavljaju. Radije govoriti o *sadašnjosti*, što ujedno znači da proizvodi, stvara sadašnjost, što ujedno znači da proizvodi, stvara sadašnjost za nas. U pesmama *Prašine sveta* možemo otkriti naše bivstovanje *ovde i sada*; otkrivamo u njima naše živote, naše sudbine.

Da li nas time dovodi na rub provalije? To što izvodi svoje artističke numere iznad ničega, uvek *kao* na ivici pada, stropoštavanja, razbijanja — time ne kazuje ništa drugo no da (*odavde*, opet počinje nešto) treba *pevati*, pa i ako te pesme bivaju prožderane, jer *veter nosi pršinu sveta*. Ako, pak, pevate, neće valjda »ajgir-crven pečat tajne« ostati nerazbijen.

S mađarskog preveo: Arpad Vicko